

LAGUTSKOTTETS BETÄNKANDE nr
12/1984-85 med anledning av ltl Mirjam
Öbergs hemställningsmotion till
landskapsstyrelsen om åtgärder som
garanterar att rättssökande får fullgod
service vid rättshjälpsbyrån.

Landstinget har den 23 november 1984 inbegärt lagutskottets yttrande över motionen. Utskottet, som hört medlemmen i rättshjälpsnämnden Eva Törnroos och tidigare rättsbiträdet Birgitta Lanning, får härmed värdsamt anföra följande.

I motionens kläm anhålles om åtgärder som garanterar rättssökande fullgod service vid landskapets rättshjälpsbyrå. I motiveringarna hänvisas till de mångsidiga uppgifterna och den stora arbetsbördan vid rättshjälpsbyrån samt till den relativt snabba personalomsättningen vid byrån. Motionären pekar på alternativet att till rättshjälpsbyrån knyta en s.k. rättskonsulent.

Den allmänna rättshjälpen är primärt en kommunal uppgift. Verksamheten regleras genom lagen och förordningen om allmän rättshjälpsverksamhet (FFS 88 resp. 651/73). Genom en överenskommelseförordning om allmän rättshjälpsverksamhet i landskapet Åland (15/75) har föreskrivits att de i nämnda lagstiftning avsedda förvaltningsuppgifter, som i riket ankommer på kommun, på Åland handhas av landskapsstyrelsen enligt ett mellan landskapet och kommunerna ingånget avtal. Det allmänna rättsbiträdets arbetsgivare är sålunda på Åland landskapsstyrelsen och rättshjälpsverksamheten leds och övervakas av en rättshjälpsnämnd tillsatt av landskapsstyrelsen. I riket utgår statsunderstöd för verksamhetens driftsutgifter enligt kommunernas bärkraftsklassificering (30-75 %). På Åland regleras i avtalet mellan landskapet och kommunerna hur de senare deltar i kostnaderna för den allmänna rättshjälpen.

Storleken av rättshjälpsbyråernas personal, för vars avlöningskostnader statsunderstöd utgår, regleras i ett statsrådsbeslut (FFS 461/82). Är byråns upptagningsområde minst 20.000 personer utgår bidrag för ett rättsbiträde och en till kanslipersonalen hörande person. För varje antal av 30.000 invånare varmed invånarantalet stiger beviljas statsunderstöd för ytterligare ett rättsbiträde jämte kanslipersonal.

Består byråns verksamhetsområde av flera kommuner som har minst 30.000 invånare och hör dit glest bebodda områden kan statsunderstöd beviljas för en andra rättshjälpare jämte kanslist om behovet av service och möjligheterna att få sådan kräver detta. Är

invånarantalet i ett dylikt område mindre än 30.000 kan inte statsunderstöd beviljas för ett rättsbiträde men dock för en s.k. rättskonsulent eller en kanslist. I fråga om statsunderstöd för rättskonsulenter gäller i övrigt att understöd för sådan endast ges i stället för ett rättsbiträde eller en till kanslipersonalen hörande person.

Rättshjälpsbyrån i landskapet Åland inledde sin verksamhet den 1 april 1976. Det första året inregistrerades 109 ärenden. Under senare år har antalet ärenden varit följande:

1981: 308   1982: 308   1983: 332   1984: 295

Av den statistik justitieministeriet uppgör framgår att antalet ärenden per rättsbiträde vid den åländska byrån i stort sett motsvarar riksmedeltalet. Vid ministeriet har även uppgjorts statistik, där arbetsmängden mätts enligt ett s.k. vägt tal. Härvid har olika typer av ärenden getts olika poängtal. Enligt denna mätning är arbetsmängden per rättsbiträde vid den åländska byrån den högsta i landet (talet 1.427 mot riksmedeltalet 1.112 år 1983).

Enligt enskilda medels årsstat för 1985 beräknas kostnaderna för rättshjälpsbyrån till c. 270.000 mark. Härav täcks 120.000 mark av ordinarie medel (landskapets andel), c. 110.000 mark av kommunerna och c. 40.000 mark av ersättningar från klienterna. En utvidgning av rättshjälpsbyrån med en i motionen avsedd rättskonsulent skulle med tanke på landskapets kostnadsandel och utjämningen härav innebära att de särskilda i statsrådsbeslutet nämnda förutsättningarna i så fall måste anses föreligga. Vidare måste kommunerna vara beredda att öka sin ekonomiska insats. Kan kompensation av landskapets andel av kostnaderna för en ny tjänst inte påräknas, stannar dessa helt på kommunerna. Det finns enligt utskottets bedömning knappast för närvarande förutsättningar för en utvidgning av byråns personal.

Utskottet vill i likhet med motionären framhålla att ofta förekommande personalbyten inom byrån medfört en bristande kontinuitet som varit till nackdel för verksamheten och kontakterna mellan klient och byrå. Detta problem är inte unikt för landskapet utan förekommer över hela landet. En bidragande orsak kan vara lönesättningen för byråernas personal. Svårigheterna förstärks på Åland av att personalens avlöning följer landskapets lönesystem (A-klass) medan man i riket följer det kommunala lönesystemet (Y-klass). En följd av detta har blivit en viss löneeftersläpning i jämförelse med motsvarande byråer i riket medan läget tidigare varit det motsatta. Enligt utskottets åsikt finns det orsak för rättshjälpsnämnden att närmare beakta detta förhållande. I sammanhanget kan även finnas skäl att överväga en eventuell ombildning av kanslistbefattningen med hänsyn till att en stor del av uppgifterna utförs självständigt och på eget ansvar.

Utskottet konstaterar vidare att rättshjälpsbyråns arbetsbörda märkbart påverkas av

tillgången till övrig juridisk sakkunskap på orten. Även privatpraktiserande jurister åtar sig sådana ärenden där klienten beviljas fri rättegång. Rättshjälpsbyråernas skyldighet att lämna allmän rättshjälp är begränsad vad gäller klienter som kan erlægga partiell eller full ersättning enligt härför gällande normer. Andelen helt eller delvis betalande har i hela landet varit c. 20-25 % av totalantalet klienter. I stort sett samma förhållande har rått på Åland. Om arbetsbördan tenderar att öka ytterligare har rättshjälpsnämnden utgående från gällande bestämmelser och normer möjlighet att avgöra i vilka fall rättshjälp eventuellt inte skall lämnas. En omständighet som i viss grad kan förväntas minska rättshjälpsbyråernas arbetsbörda, särskilt vad gäller bistånd i sociala och familjerättsliga frågor, är den förstärkning av kommunernas socialkansliier som möjliggjorts genom den nya lagstiftningen om planering och landskapsstöd inom social-och hälsovården.

Enligt utskottets uppfattning fyller således servicenivån och verksamhetens inriktning vid landskapets rättshjälpsbyrå i huvudsak de krav som under rådande förhållanden rimligen kan ställas. Utskottet har därför inte funnit skäl att tillstyrka de i motionen efterlysta åtgärderna.

Med hänvisning till det anförda får utskottet värdsamt föreslå

att landstinget måtte förkasta hemställningsmotionen nr 3/1984-85.

Mariehamn den 7 mars 1985.

På lagutskottets vägnar:

Sune Eriksson
ordförande

Lars Ingmar Johansson
sekreterare

Närvarande vid ärendets avgörande behandling: ordf. Sune Eriksson, v.ordf. Curt Carlsson samt ledam. Andersson, Börje Eriksson och J-E Lindfors.